

Rapport fra Forskningskampanjen 2014

Ta tempen på språket!

Forord

秋季

Foto: Thomas Keilman

Forskningskampanjen arrangeres hver høst i forbindelse med Forskningsdagene. Gjennom forskningskampanjen får elever være med på et reelt forskningsprosjekt som bringer fram ny kunnskap – til nytte for samfunnet på kort eller lang sikt. Kampanjen arrangeres av Forskningsrådet og Nettverk for miljølære i samarbeid med et forskningsmiljø som skifter fra år til år.

Forskningskampanjen 2014 handlet om språk. Forskere ved Universitetet i Oslo utviklet kampanjen og vil bruke resultatene videre i sin forskning. En stor takk for dette arbeidet rettes til Bente Ailin Svendsen, Else Ryen og Kristin Vold Lexander ved MultiLing Senter for flerspråklighet ved Universitetet i Oslo.

Elever fra hele landet har bidratt med over 4500 registreringer i løpet av kampanjeperioden. Dette har gitt forskerne økt kunnskap om språk og språkbruk blant barn og unge i Norge. Tusen takk til alle elever og lærere som var med på å ta tempen på språket!

Dette var første gang språk er tema for Forskningskampanjen. Tidligere har elever forsket på smådyr i dammer, meitemark, skolemat, muggsopp og inne-temperatur. Les mer om *Ta tempen på språket!* og tidligere forskningskampanjer på www.forskningskampanjen.no.

Innhold

Innledning	3
Dette lurte vi på	3
Dette fant vi ut	3
Metode og deltakelse	4
Hva gjorde elevene?	4
Hvem var med?	5
Resultater	6
Barn og unge i Norge behersker mange språk og dialekter	7
Hvor mange språk kan hver elev?	7
Hvor mange dialekter kan elevene?	8
Hvor og hvordan bruker elevene de språkene og dialektene de kan?	9
Språk og dialekter i familien	9
Dialekter og tilhørighet	10
Sosiolekter	10
Språk og dialekter på internett	10

Å lære språk	11
Forskjeller mellom yngre og eldre elever	11
Hvilke språk vil barn og unge lære?	12
Motivasjon for å lære språk	12
Hva ønsker elevene å lære?	13
Populære ord og uttrykk	14
Favorittord	14
Ord de voksne ikke kan	14
Hvor mange bruker ord som foreldrene deres eller andre voksne ikke kan?	15
Når brukes ordene de voksne ikke kan?	15
Bruk av engelsk	16
Holdninger til bruk av engelsk	16
Hva nå?	18
Nyttige nettadresser	18

Innledning

Dette lurte vi på

I Forskningskampanjen 2014 *Ta tempen på språket!* ba vi elever på alle klassetrinn om hjelp til å finne ut hvilke språk og dialekter barn og unge kan, og når de bruker dem. Elevene skulle også samle inn populære ord og uttrykk.

Det snakkes mange ulike språk og dialekter i Norge, men vi vet ikke nok om hvordan de faktisk brukes. I Norge har vi dessuten ingen store undersøkelser om språk og språkbruk, slik det finnes i mange andre land. I *Ta tempen på språket!* fikk elevene derfor mulighet til å bidra med helt ny kunnskap som er til stor hjelp for oss språkforskere. Det er spesielt nyttig å få hjelp av skoleelever når man forsker på språk fordi det ofte er barn og unge som begynner å forandre språket.

Dette fant vi ut

Ta tempen på språket! viser blant annet at elevene kan mange språk og dialekter og at nøyaktig halvparten bruker mer enn ett språk eller én dialekt daglig. Det er få elever som oppgir at de bare kan ett språk, mens det er mange som sier at de kan to eller tre språk.

Ta tempen på språket! viser også at svært mange av elevene ønsker å lære flere språk og å forbedre språkkunnskapene sine. Språket aller flest vil lære er spansk. Tradisjonelle fremmedspråk i skolen som fransk, tysk og engelsk er også språk elevene gjerne vil lære, og andre språk som italiensk, kinesisk og japansk er nesten like populære.

Svært mange elever bruker engelske ord når de snakker eller skriver, og de er i stor grad positive til bruk av engelsk. De vanligste ordene som er i bruk, og som elevene mener at voksne ikke kan, er nettopp fra engelsk: *lol* ('laughing out loud'), *yolo* ('you only live once') og *swag* (ofte brukt i betydningen 'stil' eller 'oppførsel').

I Forskningskampanjen 2014 *Ta tempen på språket!* fremstår barn og unge som bevisste og innovative språkbrukere. Vi håper og tror at kampanjen har bidratt til at mange elever og lærere er blitt mer bevisst på det språklige mangfoldet som eksisterer i den norske skolen og at elevenes språklige ressurser og kreativitet i større grad kan tas i bruk i opplæringen.

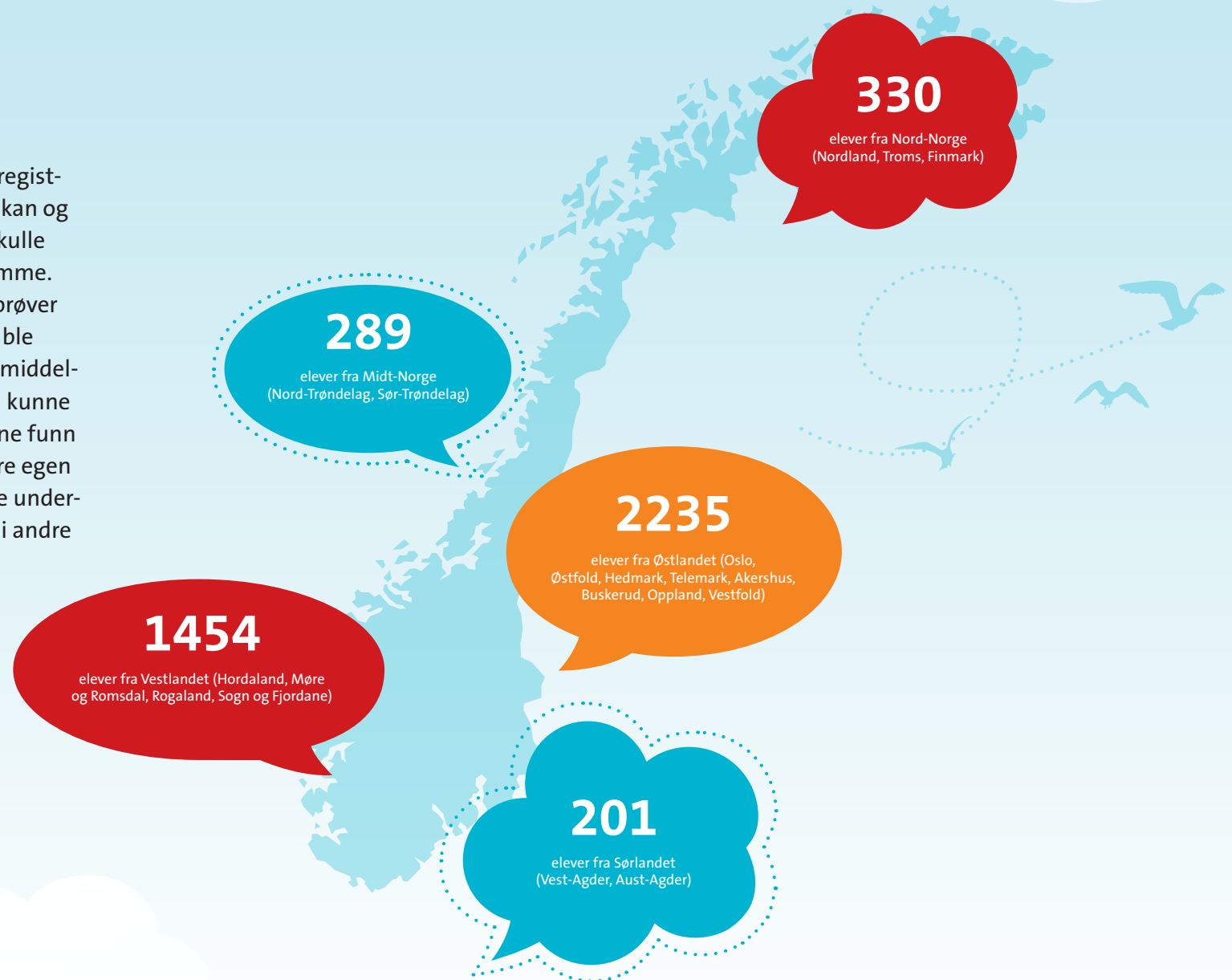
Språkforskerne Bente Ailin Svendsen, Else Ryen og Kristin Vold Lexander ved MultiLing Senter for flerspråklig ved Universitetet i Oslo.

Kampanjen er fortsatt tilgjengelig på nett og kan gjennomføres av elever også i årene fremover. De kan da sammenligne sine funn med tidligere funn. Se www.forskningskampanjen.no.

Metode og deltakelse

Hva gjorde elevene?

I *Ta tempen på språket!* skulle elevene registrere hvor mange språk og dialekter de kan og hvordan de bruker språkene sine. De skulle også intervju andre elever om det samme. I tillegg kunne de som ville, laste opp prøver av sin egen og andres dialekt. Svarene ble registrert på nett, og resultatene ble umiddelbart tilgjengelige for alle. På nettsiden kunne elevene dermed sammenligne sine egne funn med andres og bruke dataene til å gjøre egen språkforskning. For eksempel kunne de undersøke hvilke favorittord som er på topp i andre deler av landet.

Hvem var med?

Årets deltakere var skoleelever på alle trinn, fra Alta i nord til Mandal i sør. Alle fylker utenom Nord-Trøndelag er representert. I alt deltok 86 skoler med 4509 registreringer (pr. 8. desember 2014). Barne- og ungdomsskoler deltok med omtrent like mange registreringer, mens det ble gjort færre registreringer av elever i videregående opplæring.

Det var omtrent like mange jenter (2266) som gutter (2243) som deltok. Det var noe færre registreringer av intervjuer (2088) enn egenrapportering (2421).

DELTAKERE FORDELT PÅ KLASSETRINN

87 skoler, 4509 elever
(50 % jenter, 50 % gutter)

2. trinn og yngre

0,9 % (39)

3. trinn

1,5 % (68)

4. trinn

5,0 % (224)

5. trinn

10,5 % (472)

6. trinn

13,5 % (610)

7. trinn

12,1 % (546)

8. trinn

16,3 % (734)

9. trinn

16,6 % (748)

10. trinn

14,6 % (660)

VG1

3,7 % (166)

VG2

2,3 % (102)

VG3

1,7 % (78)

Eldre

1,4 % (62)

Resultater

For første gang har vi nå informasjon om både hvilke språk skoleelever i Norge kan, hvordan og når de bruker dem, hvilke de vil lære eller lære bedre og hva de synes om bruk av engelsk. I tillegg vet vi hvilke ord og uttrykk de bruker.

177 – antall ulike dialekter barn og unge oppgir at de kan (hele landet)

95 – antall ulike språk elevene oppgir at de kan (hele landet)

13 – antall språk elevene ved 8. trinn Sandgotna skole i Bergen kan, i tillegg til norsk

36% kan fire eller flere språk

22% kan fire eller flere dialekter

26% bruker dialekt på internett

Barn og unge i Norge behersker mange språk og dialekter

Vi kan slå fast at skoleelever i Norge kan mange språk og dialekter. I alt er det rapportert at elevene kan 95 språk. Når det gjelder dialekter, er tallet enda høyere: elevene har registrert 177 dialekter som svar på spørsmålet "Hvilke dialekter kan du snakke?"

Halvparten av elevene bruker mer enn ett språk eller én dialekt daglig.

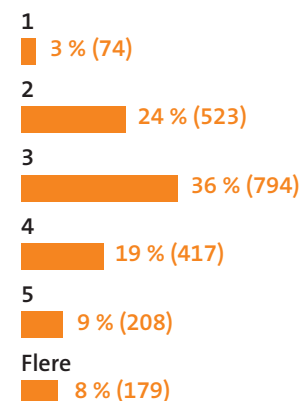
Hvor mange språk kan hver elev?

Elevene som deltar i forskningskampanjen kan mange språk. Figuren til høyre viser at bare noen få oppgir ett språk, og mange kan tre eller flere.

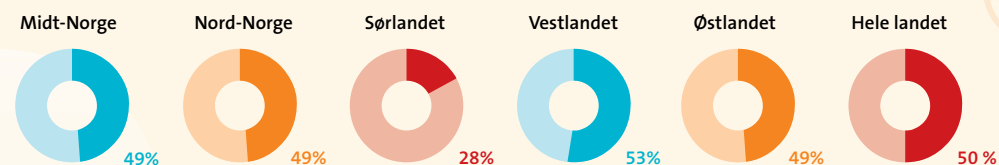
Alle oppgir at de kan norsk. De språkene flest registrerer at de kan er: **engelsk** (2196), **svensk** (687), **spansk** (579), **dansk** (448), **tysk** (442), **fransk** (277), **arabisk** (77), **japansk** (71), og **italiensk** (68).

HVOR MANGE SPRÅK KAN DU?

(Ikke vær så streng når du vurderer hva du kan.)

HVOR MANGE BRUKER MER ENN ETT SPRÅK ELLER ÉN DIALEKT DAGLIG?

1	35 % (727)
2	29 % (606)
3	14 % (292)
4	7 % (156)
5	4 % (81)
Flere	11 % (225)

Mange av elevene kan også mer enn én dialekt. Men tallene for dialekter er annerledes enn for språk, de fleste oppgir én eller to dialekter, litt over en tredjedel forteller at de kan tre eller flere. Husk at elevene selv har vurdert hvor mange språk og dialekter de kan, uten at forskerne har satt opp noen definisjon de skulle bruke for å vurdere dette.

Den dialekten flest oppgir at de kan er **bergens-dialekt** (bergenser, pent bergensk osv.), så følger **oslo(dialekt)**, **bokmål**, **stavanger(sk)**, **haugesund(sk)**, **trønder(sk)** (trondheim og nord-trøndersk ikke medregnet), **nynorsk**, **østlandsk/østnorsk/østlending** og lignende, og **nordnorsk**.

Hvor og hvordan bruker elevene de språkene og dialektene de kan?

I forskningskampanjen fikk elevene spørsmål om hvilke dialekter og språk de bruker på internett, i familien, blant venner og til lærere. De fikk også spørsmål om hvilke språk og dialekter ulike personer bruker til dem. Svarene viser at språk og dialekter brukes i ulike situasjoner, og at elevenes valg av språk kan veksle ut fra hvem de snakker med.

Språk og dialekter i familien

Mange barn vokser opp i flerspråklige familier. I noen familier snakker mor og far samme språk, men i noen familier kan mor og far ha ulik språklig bakgrunn, og barna kan da bruke ett språk når de snakker med mor og et annet i samtale med far. En elev i Rogaland snakker for eksempel thai med moren og norsk med faren. Noen elever snakker for det meste norsk med søstre og brødre, selv om de snakker et annet språk med foreldrene, mens andre

bruker flere språk i familien, både språk foreldrene har lært dem, og norsk. En elev i Østfold bruker for eksempel albansk, engelsk og norske dialekter med mor og far, men kun norsk og engelsk med søsknene sine. En elev i Oslo snakker mandinka, wolof, amerikansk engelsk og *oslo* med moren sin, og wolof, amerikansk engelsk og *oslo* med faren. Noen bruker altså også engelsk med foreldrene, selv om verken mor eller far har dette som førstespråk.

Mange oppgir at de bruker en dialekt fra et annet sted enn der de bor når de snakker med familien sin. I Oslo er bergensk den eneste dialekten fra et annet sted enn Østlandet som brukes daglig. Men når elevene i Oslo rapporterer hva de bruker når de snakker med familien, dukker *trøndersk*, *kristiansundsk*, *larvik dialekt*, *strilen dialekt*, *sogndalsdialekten*, *bodø*, *møre* og andre dialekter opp.

**HVILKE(T) SPRÅK BRUKER DU
TIL YNGRE SØSKEN?**

HVILKE(T) SPRÅK OG DIALAKTER(ER) BRUKER DU I HOVEDSAK MED ANDRE I FAMILIEN?

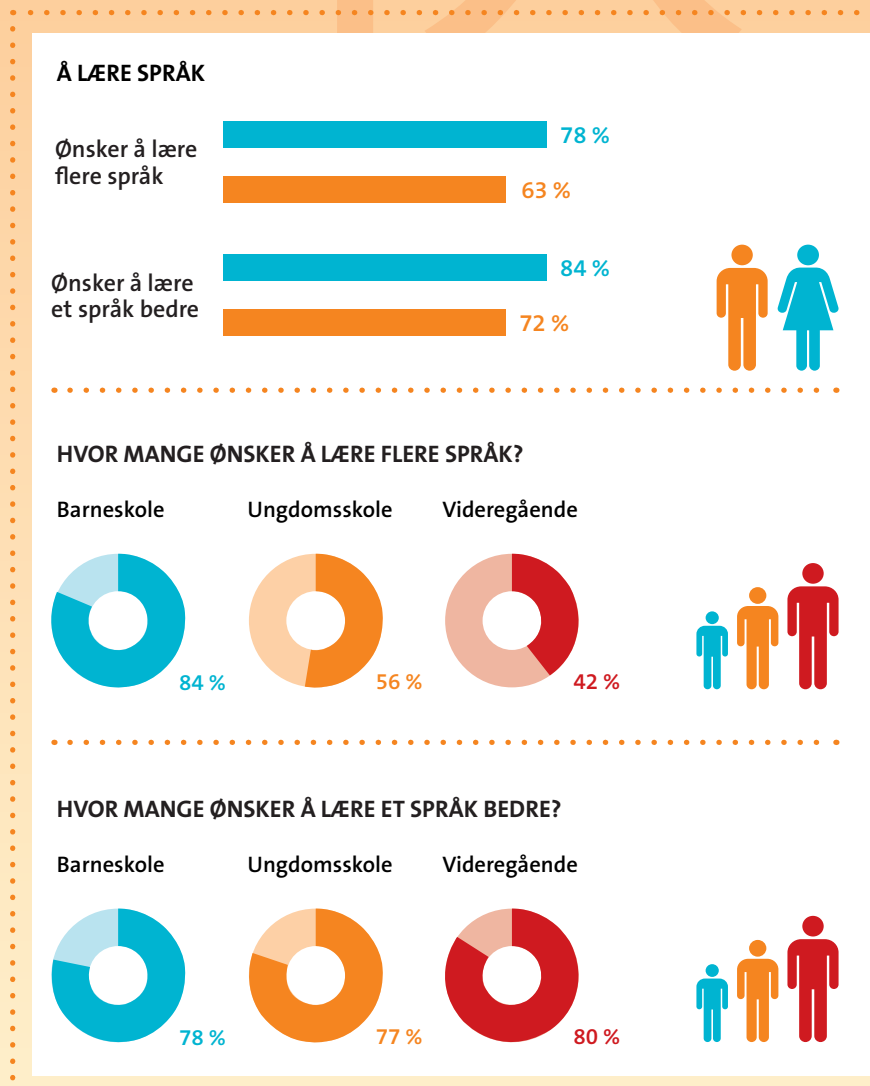
Å lære språk

Barn og unge ønsker å lære flere språk! Hele 70 % av elevene i undersøkelsen oppgir at de ønsker å lære flere språk, mens så mye som 78 % ønsker å forbedre sine språkkunnskaper. Figurene viser at jentene er de ivrigste.

Forskjeller mellom yngre og eldre elever

Det skjer en endring i løpet av skolegangen. Mens nesten alle barneskoleelevene ønsker å lære flere språk, daler interessen på ungdomsskolen, der omtrent halvparten svarer *ja* på dette spørsmålet. På videregående svarer flertallet *nei* på spørsmålet.

Selv om færre elever i videregående skole ønsker å lære flere språk, betyr det ikke at de eldre elevene har mistet lysten til å lære språk. De fokuserer heller på å lære språk de allerede kan. Det er 8 av 10 elever på videregående som ønsker å lære bedre ett eller flere språk de kan. Blant ungdomsskoleelevene svarer nesten like mange *ja* på dette spørsmålet.

Hvilke språk vil barn og unge lære?

Språket aller flest vil lære er spansk. Tradisjonelle fremmedspråk i skolen som fransk, tysk og engelsk er også språk elevene gjerne vil lære, og andre språk som italiensk, kinesisk og japansk er nesten like populære. Disse resultatene stemmer overens med andre undersøkelser av hvilke fremmedspråk elever ønsker lære. Det er også stadig mer populært å studere språk som italiensk, kinesisk og japansk på universitet og høyskoler.

Motivasjon for å lære språk

Figuren til høyre viser svar på spørsmålet "Hvorfor vil du lære dette eller disse språkene?". Lysten til å lære språk og lysten til å reise henger sammen, seks av 10 ønsker å lære språk for å reise. Over halvparten av elevene vil lære språk fordi det er gøy og fordi de ønsker å kommunisere bedre.

HVORFOR VIL DU LÆRE DETTE ELLER DISSE SPRÅKENE?

Det er nyttig når en reiser
/jeg ønsker å reise dit de(t) snakkes

64 % (1014)

Det er gøy å lære språk

57 % (902)

Det blir lettere å kommunisere med andre

55 % (873)

Det er et fint/fine språk

48 % (757)

Det er nyttig for jobb og utdanning

38 % (610)

Det gir større tilgang på kunnskap

33 % (532)

Mange kan snakke det

29 % (461)

For å prate med familie i utlandet

14 % (230)

Vet ikke

11 % (177)

Annet

7 % (110)

DE SJU SPRÅKENE FLEST ELEVER VIL LÆRE/LÆRE BEDRE:

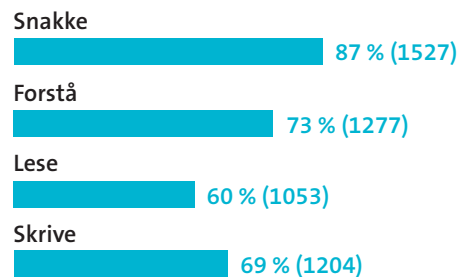
1. spansk
2. fransk
3. tysk
4. engelsk
5. italiensk
6. kinesisk
7. japansk

Hva ønsker elevene å lære?

Elevene er mer opptatt av det muntlige enn det skriftlige når de lærer språk. Figuren til høyre viser hvor mange som ønsker å snakke bedre, forstå bedre, lese og skrive. Over halvparten ønsker å bli bedre i alle fire ferdigheter, samtidig som det er noen ulikheter mellom hva de er mest opptatt av å lære bedre. Vi ser at elevene i større grad ønsker å bli bedre til å snakke enn å forstå, og de er mer opptatt av å lære å skrive enn å lese. Grunnen kan være at de allerede synes de forstår når de lytter og leser, eller at de synes det er viktigst å kunne bruke språket selv.

HVA VIL DU LÆRE BEDRE?

78% ønsker å forbedre sine språkkunnskaper
70% ønsker å lære flere språk
57% vil lære språk fordi det er gøy

秋季

រដូវស្រងឹកឈើ
+

Populære ord og uttrykk

Favorittord

Elevene registrerte sine favorittord. Både engelske og norske er blant de åtte mest populære: *lol* ('laughing out loud'), *yolo* ('you only live once'), *swag* (ofte brukt i betydningen 'stil' eller 'oppførsel'), *hei*, *football*, *dleg* ('du lever én gang'), *omg* ('Oh my God'), *ja*. Ord som *yolo* og *dleg* kalles akronymer fordi de er satt sammen av forbokstavene til ordene i et uttrykk. Slike akronymer brukes mye i kommunikasjon på SMS og internett.

På kartet kan du se hvilke ord som er mest populære i ulike deler av landet.

Ord de voksne ikke kan

Mange av elevenes favorittord er også registrert som ord de voksne ikke kan. De tre første ordene er i en klasse for seg med 892, 636 og 440 oppføringer. *omg*, *serr* og *chille* ligger på over 200, mens de resterende seks uttrykkene ligger på mellom 150 og 100.

DE TOLV MEST SITERTE ORDENE VOKSNE IKKE KAN ER:

1. **Lol** ('laughing out loud')
2. **Yolo** ('you only live once')
3. **Swag** (ofte brukt i betydningen 'stil' eller 'oppførsel')
4. **Omg** ('Oh my God')
5. **Serr/serriøst** (og ord som ligner)
6. **Chille/chille** (og ord som ligner)
7. **Dd** (kan ha flere betydninger 'double d', 'drug and disease free')
8. **Ins** ('ikke noe spesielt')
9. **Btw** ('by the way')
10. **Wtf** ('what the fuck')
11. **Brb** ('be right back')
12. **Dleg** ('du lever én gang')

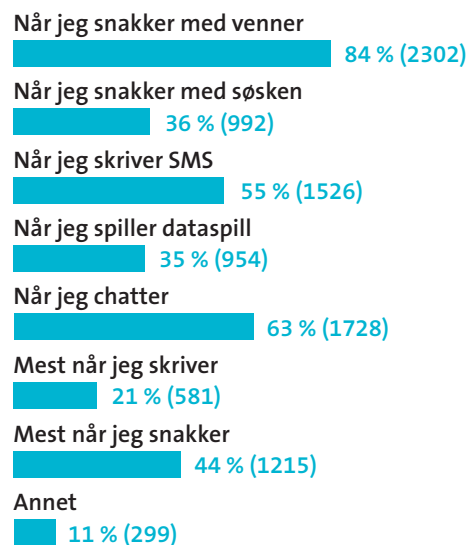
Hvor mange bruker ord som foreldrene deres eller andre voksne ikke kan?

Barn og unge bruker oftere slangord enn voksne, og ordene brukes gjerne for å markere avstand til de voksne og de voksnes språk. Litt over halvparten av elevene i *Ta tempen på språket!* oppgir at de bruker ord de mener at de voksne ikke kan. Det er store forskjeller mellom eldre og yngre elever, slik figuren under viser.

Når brukes ordene de voksne ikke kan?

De aller fleste bruker ord de voksne ikke kan når de snakker med venner, og mange bruker dem når de chatter og når de skriver SMS. Chatting og SMS har ikke regler for rettskrivning (slik som f.eks. skiving på skolen har) og gjør at det derfor er mulig å være mer kreativ med skrift-språket. Sammenliknet med tidligere undersøkelser av slangord, er det nytt at så pass mange forkortelser eller akronymer er i bruk. Dette kan skyldes selve teknologien, som at en SMS normalt ikke overstiger et visst antall tegn, og forventninger om at man skal fatte seg i korthet og svare relativt raskt når man

skriver SMS eller chatter. Det muntlige språket er også en viktig kilde til slangord, *seriøst*, ofte forkorta *serr*, har ikke nødvendigvis noe med internett å gjøre. *Skjer'a?* er også populært. Figuren under viser hvor mange som bruker slike ord i ulike situasjoner, og at ordene brukes både muntlig og skriftlig:

KAN DU DISSE?

Adda – 'så kult'

DLEG – 'du lever én gang'

Flæ – 'fylla'

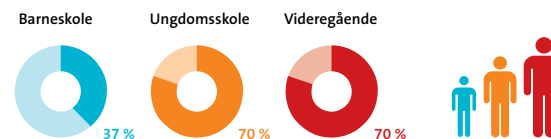
Kawaii – 'søtt'
(fra japansk)

Tæsje – 'å stjele'
(fra berbisk)

Ålø! – utropsord
(fra arabisk og kurdisk)

"jeg elsker slang"
(gutt 9. trinn, Oslo)

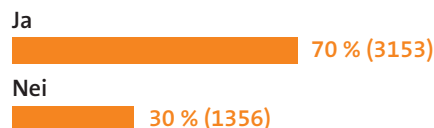
ANTALL SOM SVARER JA PÅ SPØRSMÅLET "BRUKER DU NOEN ORD SOM FORELDRENE DINE ELLER ANDRE VOKSNE IKKE KAN?"

Bruk av engelsk

Svært mange elever bruker engelske ord når de snakker eller skriver, og det er noen flere jenter (73 %) enn gutter (67 %) som oppgir dette. Noen viser bruk av engelsk i norsk allerede når de oppgir språkene de kan, og sier at de snakker *norsklish* eller *norglish*.

BRUKER DU ENGELSKE ORD NÅR DU SNAKKER ELLER SKRIVER? (SMS, Facebook, chatting eller annet)

Disse engelske ordene brukes omtrent på samme måte som ordene de voksne ikke kan: mest i samtale med venner, i chatting og i tekstmeldinger. Elevene oppgir at de bruker ordene noe mer når de snakker enn når de skriver.

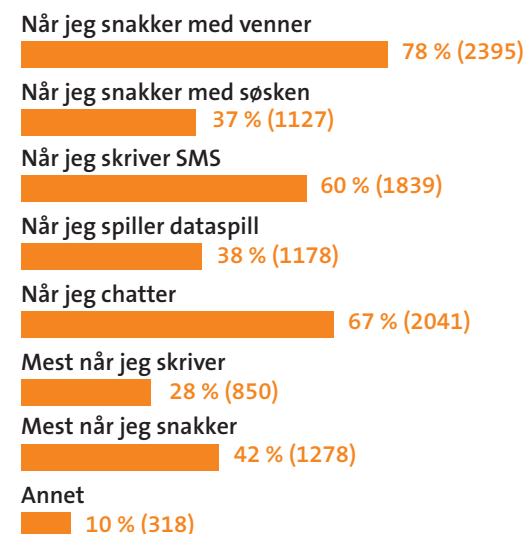
Innflytelsen fra chatting og SMS er tydelig når elevene oppgir de engelske ordene de bruker. De mest siterte engelske ordene er de samme som de engelske favorittordene: *lol*, *yolo*, *swag* og *omg*.

Holdninger til bruk av engelsk

Elevene er i stor grad positive til bruk av engelsk. 66 % synes det er "Veldig bra eller "Bra" at vi bruker engelske ord i norsk.

Selv om jentene oppgir at de bruker engelsk noe mer enn guttene, er guttene litt mer positive til bruk av engelske ord: 29 % av guttene synes det er veldig bra, mot 23 % av jentene. Jentene er imidlertid ikke mer negative til bruk av engelske ord, men de svarer oftere "Verken bra eller dårlig".

NÅR BRUKER DU DE ENGELSKE ORDENE?

66 %
synes det er "Veldig bra" eller "Bra" at vi bruker engelske ord i norsk.

70 %
bruker engelsk hver dag

"vi ungdom lærer mye
av det og det er bra"

jente VG1, Oppland – om bruk av engelske ord

"det er gøy"

jente 5. trinn Buskerud
– om bruk av engelske ord

70%

bruker engelsk når
de snakker eller
skriver: (73% jenter
og 67% gutter)

38%

bruker engelsk når
de spiller dataspill.

67%

bruker engelsk
i chatting

78%

bruker engelsk i
samtale med venner

60%

bruker engelsk i
tekstmeldinger

De som bruker engelske ord daglig, er noe mer positive til denne bruken enn de som ikke gjør det: 11 % av de som ikke bruker engelsk daglig, synes at det er "Ikke bra" eller "Dårlig" å bruke engelske ord i norsk, mens 6 % av de som bruker ordene daglig, har krysset av for disse to alternativene. Det er relativt små aldersforskjeller, men jo yngre elevene er, jo mer positive er de, og jo eldre de blir, jo oftere svarer de "Verken bra eller dårlig". Andelen negative svar er lik for barneskole, ungdomstrinn og videregående.

De mest brukte begrunnelsene for at det er bra å bruke engelsk er at det er lærerikt: *vi ungdom lærer mye av det og det er bra* (jente VG1, Oppland) og at det er morsomt: *DET ER KULT* (gutt 5. trinn Østfold), *det er gøy* (jente 5. trinn Buskerud). Elevene deler altså i svært liten grad enkelte voksnes frykt for at norsk skal bli utvannet eller forsvinne, selv om noen begrunner svaret "Dårlig" med akkurat dette argumentet: *det er dårleg fordi me møstar sentrale norske ord. og til slutt har me nesten ikkje nokon norske ord igjen* (jente 8. trinn

Sogn og Fjordane). Andre synes det er *plagsomt* eller begrunner valg av svaret "Dårlig" med at det er vanskelig å forstå (gutt, 5. trinn Rogaland).

I NORSK BRUKER VI MANGE ENGELSKE ORD. HVA SYNES DU OM DET?

Veldig bra

26 % (1189)

Bra

40 % (1785)

Verken bra eller dårlig

26 % (1183)

Ikke bra

4 % (193)

Dårlig

4 % (159)

Hva nå?

For lærere som vil bruke *Ta tempen på språket!* i undervisningen, er det fortsatt mulig å la elevene registrere egen og andre elevers bruk av språk. Resultatene kan sammenlignes med det store tallmaterialet som allerede ligger i databasen – på **www.forskningskampanjen.no**. Her finnes også forslag til hvordan man kan legge opp undervisningen omkring kampanjen, som er forankret i læreplanens kompetansemål.

I denne rapporten er det bare presentert et mindre utvalg av analyser. Forskerne som har laget kampanjen, vil gjennomføre flere analyser, systematisere dataene og bruke dem videre i forskning. De vil publisere resultatene i vitenskapelige tidsskrifter, og også formidle i andre medier hvordan språkbruken er akkurat nå i Norge. Resultatene vil dessuten bli brukt i undervisning om norsk språk ved norske høyskoler og universitet.

NYTTIGE NETTADRESSER

<http://www.dialektxperten.no>

Læringsressurser for å utforske det språklige mangfoldet i Norge.

<http://www.ethnologue.com>

Summer Institute of Linguistics' nettside om verdens språk.

<http://www.endangeredlanguages.com>

FNs oversikt over språk som er utrydningstruet.

<http://www.sametinget.no/Spraak>

Sametingets sider om samisk språk.

<http://www.sprakradet.no>

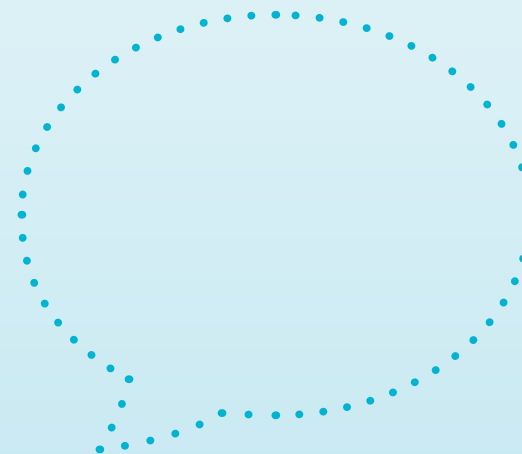
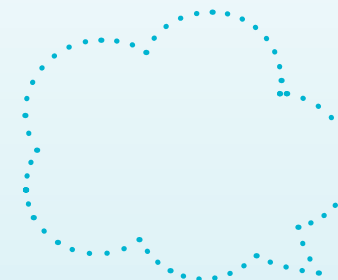
Språkrådets nettsider med blant annet temasider om norsk, minoritetsspråk, tegnspråk og Nysgjerripens språkpris.

<http://www.slang.no/>

Slangord blant ungdommer i Bergen, Oslo og Tromsø i 1997-1998.

<http://www.urbandictionary.com>

Interaktiv slangordbok som oppdateres fortløpende av brukere og redaktører på frivillig basis. Inneholder 7 millioner definisjoner, 2000 nye oppføringer hver dag.

Norges forskningsråd

Drammensveien 288

Postboks 564

1327 Lysaker

Telefon: +47 22 03 70 00

Telefaks: +47 22 03 70 01

post@forskningsradet.no

www.forskningsradet.no

ISBN: 978-82-12-03397-9 (PDF)

Ta tempen på språket! – rapport
fra forskningskampanjen 2014

Design: Burson-Marsteller

Foto: Thomas Keilman (forsidefoto),
Shutterstock